अध्यायः7

भारतजनताऽहम्

प्रश्नाः उत्तराणि च

प्रश्न 1.
पाठे दत्तानां पद्यानां सस्वरवाचनं कुरुत।
उत्तरम् :
[नोट - पद्यों का सस्वर वाचन अपने अध्यापकजी की सहायता से कीजिए।]

प्रश्न 2.
प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत -
(क) अहं वसुंधराम् किम् मन्ये?
उत्तरम् :
कुटुम्बकम्।

(ख) मम सहजा प्रकृति का अस्ति?
उत्तरम् :
मैत्री।

(ग) अहं कस्मात् कठिना भारतजनताऽस्मि?
उत्तरम् :
कुलिशात्।

(घ) अहं मित्रस्य चक्षुषां किं पश्यन्ती भारतजनताऽस्मि?
उत्तरम् :
संसारम्।

प्रश्न 3.
प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखत -
(क) भारतजनताऽहम् कैः परिपूता अस्ति?
उत्तरम् :
भारतजनताऽहम् अध्यात्मसुधातटिनी-स्नानैः परिपूता अस्मि।

(ख) समं जगत् कथं मुग्धमस्ति?

उत्तरम् :

समं जगत् मम गीतैः, नृत्यैः, काव्यैः च मुग्धमस्ति।

(ग) अहं किं किं चिनोमि?

उत्तरम् :

अहं प्रेयः श्रेयः च चिनोमि।

(घ) अहं कुत्र-सदा दृश्ये?

उत्तरम् :

अहं विश्वस्मिन् जगति सदा दृश्ये।

(ङ) समं जगत् कैः कैः मुग्धम् अस्ति?

उत्तरम् :

समं जगत् मम गीतैः, नृत्यैः, काव्यैः च मुग्धम् अस्ति।

प्रश्न 4.

सन्धिविच्छेदं पूरयत -

(क) विनयोपेता = विनय + उपेता

उत्तरम् :

(ख) कुसुमादपि = कुसुमात् + अपि।

(ग) चिनोम्युभयम् = चिनोमि + उभयम्।

(घ) नृत्यैर्मुग्धम् = नृत्यैः + मुग्धम्।

(ङ) प्रकृतिरस्ति = प्रकृतिः + अस्ति

(च) लोकक्रीडासक्ता = लोकक्रीडा + आसक्ता।

प्रश्न 5.

विशेषण-विशेष्य पदानि मेलयत –

विशेषण-पदानि	विशेष्य-पदानि
सुकुमारा	जगत्
सहजा	संसार
विश्वस्मिन्	भारतजनता
समम्	प्रकृतिः
समस्ते	जगति

उत्तरम् :

विशेषण-पदानि - विशेष्य-पदानि

- सुकुमारा - भारतजनता
- सहजा - प्रकृतिः
- विश्वस्मिन् - जगति
- समम् - जगत्
- समस्ते - संसारे

प्रश्न 6.

समानार्थकानि पदानि मेलयत -

जगति	नदी
कुलिशात्	पृथ्वीम्
प्रकृति	संसारे
चक्षुषा	स्वभावः
तटिनी	व्रजात्
वसुंधराम्	नेत्रेण

उत्तरम् :

- जगति - संसारे।
- कुलिशात् - वज्रात्।
- प्रकृति - स्वभावः।
- चक्षुषा - नेत्रेण।
- तटिनी - नदी।
- वसुंधराम् - पृथ्वीम्।

प्रश्न 7.
उचितकथानां समक्षम् (आम्) अनुचितकथनानां समक्षं च (न) इति लिखत
(क) अहं परिवारस्य चक्षुषा संसारं पश्यामि।
(ख) समं जगत् मम काव्यैः मुग्धमस्ति।
(ग) अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि।
(घ) अहं वसुंधराम् कुटुम्बं न मन्ये।
(ङ) अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि।
उत्तरम् :
(क) आम्
(ख) आम्
(ग) न
(घ) न
(ङ) आम्।

अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत -

प्रश्न 1.
भारतजनता कुसुमादपि कीदृशी वर्तते?
(अ) सुकुमारा
(ब) कठोरा
(स) शालीना
(द) प्रखरा
उत्तर :
(अ) सुकुमारा

प्रश्न 2.
अहं काम् कुटुम्बं मन्ये?
(अ) गृहम्
(ब) नगरम्
(स) वसुन्धराम्
(द) भार्याम्
उत्तर :
(स) वसुन्धराम्

प्रश्न 3.
भारतजनता विश्वस्मिन् जगति किं करोति?
(अ) अधर्मम्
(ब) कर्म
(स) युद्धम्
(द) कलहम्
उत्तर :
(ब) कर्म

प्रश्न 4.
सुविवेका का अस्ति?
(अ) वसुन्धरा
(ब) कन्या
(स) माया
(द) भारतजनता
उत्तर :
(द) भारतजनता

प्रश्न 5.
वजात्' इति पदस्य पर्यायपदं किम्?
(अ) कुलात्
(ब) कुसुमात्
(स) कुलिशात्
(द) कुबेरात्

उत्तर :
(स) कुलिशात्

प्रश्न 6.
समस्ते संसारे निवसामि।' अत्र कर्तपद किम्?
(अ) अहम्
(ब) आवाम्
(स) वयम्
(द) त्वम्
उत्तर :
(अ) अहम्

प्रश्न 7.
'प्रकृतिः' इति पदस्य कोऽर्थः?
(अ) प्रकारः
(ब) प्रदेशः
(स) प्रसन्नः
(द) स्वभावः
उत्तर :
(द) स्वभावः

प्रश्न 8.
'सुकुमारा' इति पदस्य विलोमपदं किम्?
(अ) शालीना
(ब) कठोरा
(स) विनया
(द) सुविवेका
उत्तर :
(ब) कठोरा

अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः

अधोलिखितान् प्रश्नान् एकपदेन उत्तरत -

(क) समस्ते संसारे का निवसति?
(ख) भारतजनता संसारं कस्य चक्षुषा पश्यति?
(ग) मम गीतैः नृत्यैः काव्यैः च किम् मुग्धम्?
(घ) भारतजनता कैः परिपूता अस्ति?
(ङ) भारतजनता कस्मादपि सुकुमारा?

उत्तराणि-

(क) भारतजनता
(ख) मित्रस्य
(ग) समं जगत्
(घ) अध्यात्मसुधातटिनी-स्नानैः
(ङ) कुसुमादपि।

लघूत्तरात्मकप्रश्नाः-

प्रश्न 1.
रेखाङ्कितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

1. अहं कुसुमात् अपि सुकुमारा अस्मि।
2. अहं भारतजनता शालीना अस्मि।
3. मम गीतैः समं जगत् मुग्धम्।
4. मम नृत्यैः समं जगत् मुग्धम्।
5. भारतजनता रसभरिता अस्ति।
6. भारतजनता उत्सवप्रिया वर्तते।
7. मैत्री मे सहजा प्रकृतिरस्ति।
8. अहं मित्रस्य चक्षुषा संसारं पश्यामि।
9. अहं जगति सदा दृश्ये।
10. भारतजनता कर्म करोति।

उत्तरम् :

प्रश्न-निर्माणम्

1. अहं कस्मात् अपि सुकुमारा अस्मि?
2. अहं भारतजनता कीदृशी अस्मि?
3. मम कैः समं जगत् मुग्धम्?
4. कस्य नृत्यैः समं जगत् मुग्धम्?
5. का रसभरिता अस्ति?
6. भारतजनता कीदृशी वर्तते?
7. का मे सहजा प्रकृतिरस्ति?
8. अहं कस्य चक्षुषा संसारं पश्यामि?
9. अहं कुत्र सदा दृश्ये?
10. भारतजनता किं करोति?

प्रश्न 2.
अधोलिखितशब्दान् अर्थैः सह मेलयत -
शब्दाः - अर्थाः

1. कुलिशात् - नेत्रेण
2. कुसुमात् - अमृतम्
3. श्रेयः - स्वभावः
4. आसक्ता - कल्याणप्रदम्
5. वसुन्धराम् - पुष्पात्
6. प्रकृतिः - पवित्रा
7. धा - कर्मशीला
8. कर्मण्या - पृथ्वीम्
9. परिपूता - अनुरक्ता
10. चक्षुषा - वजात्

उत्तरम् :
शब्दाः - अर्थाः

1. कुलिशात् - वजात्
2. कुसुमात् - पुष्पात्
3. श्रेयः - कल्याणप्रदम्
4. आसक्ता - अनुरक्ता
5. वसुन्धराम् - पृथ्वीम्

6. प्रकृतिः - स्वभावः
7. सुधा - अमृतम्
8. कर्मण्या - कर्मशीला
9. परिपूता - पवित्रा
10. चक्षुषा - नेत्रेण।

प्रश्न 3.
अधोलिखितश्लोकांशानाम् उचितमेलनं कुरुत –

	(क)	(ख)
(i)	विज्ञानधनाऽहं ज्ञानधना	नो दुर्बलतायाः पर्यायः।
(ii)	मम गीतैर्मुग्धं समं जगत्	साहित्यकला–सङ्गीतपरा।
(iii)	उत्सवप्रियाऽहं श्रमप्रिया	कर्मण्या भारतजनताऽहम्।
(iv)	मैत्री मे सहजा प्रकृतिरस्ति	मम नृत्यैर्मुग्धं समं जगत्।
(v)	विश्वस्मिन् जगति करोमि	पदयात्रा–देशाटन–प्रिया।

उत्तरम् :
(i) विज्ञानधनाऽहं ज्ञानधना साहित्यकला-सङ्गीतपरा ।
(i) मम गीतैर्मुग्धं समं जगत् मम नृत्यैर्मुग्धं समं जगत्।
(ii) उत्सवप्रियाऽहं श्रमप्रिया पदयात्रा-देशाटन-प्रिया।
(iv) मैत्री मे सहजा प्रकृतिरस्ति नो दुर्बलतायाः पर्यायः।
(v) विश्वस्मिन् जगति करोमि कर्म कर्मण्या भारतजनताऽहम्।